

ผลกระทบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพที่มีต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษา

อมสิน จตุพร

ภาควิชาพื้นฐานและการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Corresponding author: ajarn.hon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1. รายวิชาพื้นฐานการศึกษายังคงปรากฏอยู่ในหลักสูตรของสถาบันฝึกหัดครู เป็นลักษณะการบูรณาการเนื้อหาสาระด้านปรัชญาการศึกษา และสังคมวิทยาการศึกษาเข้าด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์การศึกษาและมานุษยวิทยาการศึกษาไม่พบการบูรณาการที่ชัดเจนในระดับตัวบทหลักสูตร นอกจากนั้น มโนทัศน์และแนวคิดสำคัญในศาสตร์พื้นฐานการศึกษามีได้ปรากฏชัดเจนในตัวบทเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ปรากฏในมโนทัศน์และแนวคิดสำคัญว่าด้วยวิชาชีพครู ความเป็นครู วิธีการแสวงหาความรู้ ปรากฏการณ์และประเด็นสังคมเชิงพื้นที่และชุมชน การสร้างแนวร่วมในวิชาชีพครู และกระบวนการไตร่ตรองสะท้อนคิด และ 2. ปฏิบัติการจริงของอาจารย์ - นักวิชาการในสถาบันฝึกหัดครู ซึ่งเกิดขึ้นในระดับหลักสูตรและระดับชีวิตประจำวัน มีผลต่อสถานะของศาสตร์พื้นฐานการศึกษาชัดเจนกว่าระดับตัวบทเชิงนโยบายที่รัฐกำหนด ผลการวิจัยครั้งนี้ นำไปสู่ข้อถกเถียงสำคัญในศาสตร์ครุศึกษาที่ว่า อาจารย์ - นักวิชาการในสถาบันฝึกหัดครูมีลักษณะเป็น ผู้กระทำการทางสังคมที่สำคัญในพื้นที่ทางการเมืองวัฒนธรรมผ่านตัวบทหลักสูตรและปฏิบัติการจริง ซึ่งส่งผลต่อสถานภาพเชิงความรู้ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ : 1. พื้นฐานการศึกษา 2. การครุศึกษา 3. วิชาชีพครู 4. ผู้กระทำการทางสังคม

**Impacts of the qualification framework for bachelor's degree in education
and Khurusapha's teaching professional standards
on the social foundations of education**

Omsin Jatuporn

Department of Educational Foundations and Development, Faculty of Education,

Chiang Mai University, Chiang Mai 50200, Thailand

Corresponding author: ajarn.hon@gmail.com

Abstract

This research article aims to study and analyze the impacts of the qualification framework for bachelor's degree in education and Khurusapha's teaching professional standards 2019 A.D. on the social foundations of education in teacher education institutions. Qualitative approach has been employed by using document analysis and in-depth interview. The results indicate that 1. the social foundations of education courses still exist in the bachelor's degree in education curriculum which appears predominantly in the form of content integration between philosophy and sociology of education. However, no explicit form of content integration between history and anthropology of education was found. The concepts and key ideas in the social foundations of education also are not explicitly apparent in the related document texts but have manifested themselves through the concepts and key ideas in the social foundations of education such as teaching and teacher profession, teacher-ness, methods of inquiry, place and community-based phenomena and issues, teaching profession alliance, and critical reflexivity. 2. The practices in the teacher education institutions emerge at the level of curriculum-in-use and everyday life of teacher educators. These practices have more explicit impacts on the social foundations of education than the state-mandated educational policy texts. The conclusion of this research indicates a critical argument in the field of teacher education that is teacher educators in teacher education institutions are the major social actors in the cultural politics space of curriculum and everyday practices which significantly have impacts on the status of knowledge of the social foundations of education.

Keywords: 1. Social foundations of education 2. Teacher education 3. Teaching profession 4. Social actors

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกี่ยวกับการผลิตครูเกิดขึ้นเมื่อปรากฏการณ์เรื่องการควบคุมมาตรฐานหลักสูตรมาตรฐานการผลิต และมีการเพิ่มเวลาในการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษาครูหลักสูตรระดับปริญญาตรี โดยในปี พ.ศ. 2547 คณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ซึ่งเป็นสถาบันหลักในการผลิตครู ได้ปรับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต และศึกษาศาสตรบัณฑิตจากหลักสูตร 4 ปี เป็น 5 ปี และเรียกหลักสูตรนี้ว่า หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต และศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2547) อนึ่งหลังจากดำเนินการใช้หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต และศึกษาศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 5 ปี ได้ประมาณ 3 ปี กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ “กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552” ที่กำหนดให้จัดทำมาตรฐานคุณวุฒิสาขา หรือสาขาวิชาเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษานำไปพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน รวมถึงการวัดและประเมินผลเพื่อให้คุณภาพของบัณฑิตในสาขา หรือสาขาวิชาของแต่ละระดับคุณวุฒิมีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน จึงได้มีการกำหนด “มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์” (Siribanpitak et al., 2018: 59)

อนึ่ง หากพิจารณาในเชิงพัฒนาการหลักสูตรของศาสตร์ครุศึกษาไทย จะเห็นได้ว่าหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต และศึกษาศาสตรบัณฑิตทุกฉบับจะเน้นพัฒนาตามความเปลี่ยนแปลงของชาติ และอุดมการณ์การจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมทั้งระดับชาติและสากล ดังกรณีตัวอย่างหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวคือ ผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งผลให้หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2547) ได้กำหนดกรอบคุณลักษณะของบัณฑิตให้มีความเป็นครูและเป็นนักวิชาการที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมและหลักความรู้ โดยสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา (Faculty of Education, Chulalongkorn University, 2005: 8) จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะสำคัญของบัณฑิตครูคือ มีทั้งความเป็นครู (teacher-ness) และความเป็นนักวิชาการหรือปัญญาชน (intellectual) นั่นเอง

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู รวมถึงกระแสอุดมการณ์การปฏิรูปการศึกษา ซึ่งครอบคลุม

ไปถึงการปฏิรูปการผลิตและพัฒนาครูในสังคมไทยทั้งระบบ ได้ส่งผลให้กระบวนการผลิตครูศึกษาไทยเกิดการปรับเปลี่ยนขนานใหญ่ จากการศึกษาดูแบบการปฏิรูประบบการฝึกหัดครูที่จัดทำโดยสำนักงานโครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สปค.) (Pongwat, 1996: 17-18) พบว่าเป้าหมายของโครงการมุ่งที่การผลิตครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาตนเองได้ และสามารถพัฒนาความรู้ทางวิชาการของตนเองอย่างต่อเนื่อง ทุกปี ทั้งนี้เนื่องจากทางผู้จัดทำโครงการมองว่าการผลิตครูที่เก่งและดีจะทำให้ได้ผู้เรียนที่เก่งและดีตามไปด้วย หากจะกล่าวอย่างง่ายก็คือ มีความเป็นครูและมีความเป็นนักวิชาการไปพร้อม ๆ กันนั่นเอง ซึ่งในเรื่องนี้จะตีความได้คล้ายคลึงกับที่ Freire (1985: 44-45) ระบุไว้ว่า ถ้าสถาบันฝึกหัดครูผลิตครูที่มีลักษณะอย่างไรออกมา ครูนั้นก็มาถ่ายทอดลักษณะนั้นให้กับนักเรียนของตนด้วยเช่นกัน เช่น ถ้าสถาบันฝึกหัดครูผลิตครูที่เป็นผู้บริโภครู้ ครูนั้นก็มาถ่ายทอดให้นักเรียนเป็นผู้บริโภคเนื้อหาเช่นเดียวกันกับครู ดังนั้น ถ้าสถาบันฝึกหัดครูสามารถผลิตครูที่เก่งและดี ครูก็นำจะทำให้ นักเรียนของตนเก่งและดีตามไปด้วย โดยที่เอกสารการปฏิรูประบบการฝึกหัดครูฯ ระบุไว้ว่าคุณสมบัติของ “ครูรุ่นใหม่” นั่นเอง

ถ้าจะวิเคราะห์และสรุปคุณสมบัติของครูรุ่นใหม่ตามวิสัยทัศน์ของโครงการนี้ จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับลักษณะของครูแนวใหม่ที่นานาประเทศกำลังคิดหาทางผลิตอยู่ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติของการเป็นผู้ผลิตความรู้ มีความเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างปัญหาในสังคมกับเรื่องโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองในระบบการศึกษา และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในโลกร่วมสมัย แต่สิ่งที่แตกต่างกันก็มีไม่น้อย โดยเฉพาะเรื่องของการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อความรู้เชิงประจักษ์ โดยตัวนักศึกษาเองและการสร้างสังคมของนักศึกษาระหว่างนักศึกษาครู เพื่อสร้างแนวร่วมทั้งในเชิงวิชาการและเชิงการเมือง เพื่อเข้าสู่งานทำงานในวงการศึกษาต่อไป ประเด็นที่กล่าวนี้มีปรากฏในศาสตร์การฝึกหัดครูในต่างประเทศ แต่ไม่ได้รับการเน้นย้ำในโครงการของ สปค. แม้ว่าจะมีการกล่าวถึงความสามารถในการทำงานประสานกันกับคนอื่นหลาย ๆ อาชีพได้ แต่สิ่งที่ควรเน้นเป็นพื้นฐานอันดับแรก คือความสามารถในการสร้างแนวร่วมระหว่างนักศึกษาครูที่มีอุดมการณ์ทางการศึกษาร่วมกันให้ได้เสียก่อน เพื่อเป็นกำลังสนับสนุนกันและกัน

ก่อนที่จะออกไปหาแนวร่วมจากคนในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างทั้งด้านความคิดความเชื่อ พื้นฐานทางด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม และระดับการศึกษา

การปฏิรูประบบการฝึกหัดครูไทยในช่วงประมาณ 2 ทศวรรษ หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น แสดงให้เห็นถึงการปรับกระบวนการผลิตครูและการครูศึกษาไทยที่เคยให้ความสำคัญกับการผลิตครูและนักวิชาชีพทางการศึกษา โดยเน้นความรู้เชิงเทคนิควิชาการแบบเทคโนแครต (technocratic knowledge) และไม่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ด้านพื้นฐานการศึกษาในเชิงอุดมการณ์ บริบททางเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เท่าที่ควร แต่จะเป็นมาสู่การผลิตครูที่เน้นความรู้เชิงปฏิบัติผ่านการสอนในแนวสะท้อนกลับไปมา (reflective teaching) ซึ่งเน้นการสะท้อนกลับไประหว่างประสบการณ์ที่ได้จากการสอนจริง กับการนำความรู้ทางวิชาการเหล่านั้นมาใช้เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุงทักษะการสอนที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น (Calderhead, 1989: 45-46) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า แนวการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ (critical reflection) หรือการวิเคราะห์แบบตอบโต้ (critical reflexivity) นั้นเอง (Thongthaw, 1998: 127-128)

การปฏิรูปการครูศึกษาในแนวนั้นมีรากฐานมาจากองค์ความรู้ในสาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา (foundations of education) อย่างมีนัยสำคัญ โดยวิชาพื้นฐานการศึกษาจัดเป็นวิชาชีพหรือวิชาชีพครู (teaching profession) เป็นวิชาที่จะช่วยพัฒนาให้นักศึกษามีความเป็นครูที่ดีและมีคุณภาพ โดยจะศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแรงผลักดันทางสังคม สถาบันต่าง ๆ และมนุษย์สัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งให้การสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางการศึกษา ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษา เน้นศึกษารากฐานความคิด มุมมอง และประวัติความเป็นมา เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการศึกษาในปัจจุบัน รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการทำนายแนวโน้มอนาคต และเร่งให้มีการตอบสนองต่อสถานการณ์และประเด็นปัญหาเหล่านั้น (Srisa-an et al., 1980: 47; Rukspolmuang, 1991: 52)

อนึ่ง จากการศึกษาข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ในหมวดมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตามลำดับ พบว่า

ข้อบังคับฯ พ.ศ. 2548 มีมาตรฐานความรู้จำนวน 9 มาตรฐาน ซึ่งมีจำนวน 2 มาตรฐานที่นับเป็นมาตรฐานความรู้ด้านพื้นฐานการศึกษา ได้แก่ จิตวิทยาสำหรับครู และความเป็นครู ขณะที่ข้อบังคับฯ พ.ศ. 2556 มีมาตรฐานความรู้จำนวน 11 มาตรฐาน และมีจำนวน 3 มาตรฐานที่นับเป็นมาตรฐานความรู้ด้านพื้นฐานการศึกษา ได้แก่ ความเป็นครู ปรัชญาการศึกษา และคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ สรุปได้ว่า รัฐได้กำหนดไว้ว่าผู้ที่จะเป็นครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านพื้นฐานการศึกษาทางปรัชญาและจิตวิทยา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ ขณะที่พื้นฐานการศึกษาทางสังคม ประวัติศาสตร์ และการศึกษาเปรียบเทียบ อาจมีความสำคัญน้อยกว่า จึงไม่ปรากฏชัดเจนในมาตรฐานความรู้ที่รัฐได้กำหนดไว้

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีมติให้สถาบันผลิตครูดำเนินการปรับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและศึกษาศาสตรบัณฑิตจากหลักสูตร 5 ปี มาเป็น 4 ปีอีกครั้ง ตั้งแต่ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมานั้น จากการสังเกตปรากฏการณ์จริงของผู้วิจัย ในฐานะที่เป็นนักวิชาการในศาสตร์พื้นฐานการศึกษา ซึ่งนำมาสู่การตั้งสมมติฐานเบื้องต้นของงานวิจัยครั้งนี้ คือ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์ และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่สี่) พ.ศ. 2562 ได้ส่งผลกระทบต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูเป็นอย่างมาก ผลกระทบอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่มุ่งมั่นต้องการให้เกิดขึ้น หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยมิได้ตั้งใจ นอกจากนั้น ผลกระทบยังแบ่งตามทิศทางเป็นผลกระทบทางบวกหรือทางลบ อาจกล่าวได้ว่าเมื่อรัฐได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ และข้อบังคับคุรุสภา พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นกรอบแนวทาง (framework) ให้สถาบันฝึกหัดครูปฏิบัติตาม ผลดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นกับการฝึกหัดครู ทั้งในฐานะที่เป็นศาสตร์โดยตรง และแน่นอนว่าศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกหัดครูย่อมได้รับผลกระทบเช่นกัน ที่สำคัญยังส่งผลกระทบต่ออาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาครูในสถาบันฝึกหัดครูด้วย

จากสภาพการณ์ที่เป็นประเด็นปัญหาและความท้าทายนี้ จึงมีความจำเป็นในการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูของไทย โดยจะศึกษาปรากฏการณ์จริงในสถาบัน

ฝึกหัดครูว่าเป็นอย่างไร อาจารย์หรือนักวิชาการในสถาบันฝึกหัดครูมีกระบวนการรับรอง ชัดขึ้น ต่อต้าน หรือปะทะประสานเพื่อสอดรับกับความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างไร โดยการศึกษาใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากปรากฏการณ์จริงในสถาบันฝึกหัดครูและบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลเพียงพอที่จะนำไปสู่การอธิบายถึงผลกระทบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูของไทย

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

ศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษา หรือวิชาพื้นฐานการศึกษา ประกอบด้วยสาขาวิชาหลัก 5 ด้าน ได้แก่ พื้นฐานการศึกษาทางปรัชญา (Philosophical Foundations of Education) พื้นฐานการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Foundations of Education) พื้นฐานการศึกษาทางสังคม (Social Foundations of Education) พื้นฐานทางด้านจิตวิทยา (Psychological Foundations of Education) และการศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Education) ตลอดจนวิชาพัฒนาศึกษา (Development Education) (Srisa-an et al., 1980: 47; Rukspollmuang, 1991: 52) และยังรวมถึงวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา (Technological Foundations of Education) อีกด้วย (Srisa-an et al., 1980: 47)

หนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบมโนทัศน์ว่าด้วยศาสตร์พื้นฐานการศึกษา โดยใช้นิยามของคำในภาษาอังกฤษว่า Social Foundations of Education ซึ่งหมายถึงวิชาพื้นฐานการศึกษาทางสังคม หรือสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (Sapienchai, 1979: 25-26) ซึ่งประกอบด้วย 4 วิชาหลัก ได้แก่ ปรัชญาการศึกษา (Philosophy of Education) ประวัติศาสตร์การศึกษา (History of Education) สังคมวิทยาการศึกษา (Sociology of Education) และมานุษยวิทยาการศึกษา (Anthropology of Education) เท่านั้น

คำถามการวิจัย

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 มีผลกระทบต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูในแบบใด และอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู

ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกสถาบันฝึกหัดครูโดยใช้วิธีการเลือกพื้นที่โดยคำนึงถึงความแตกต่างของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในแต่ละสถาบันที่มีความแตกต่างกันในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาในการก่อตั้ง (วิทยาลัยครูดั้งเดิม - มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนคณะครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์) ตำแหน่งที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (ศูนย์กลาง - ภูมิภาค) และจุดเน้นทางวิชาการ จำนวน 7 แห่ง สถาบันฝึกหัดครูทั้ง 7 แห่งที่มีการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หรือ ศึกษาศาสตรบัณฑิต และเปิดสอนรายวิชาพื้นฐานกลุ่มวิชาชีพครู โดยออกแบบหลักสูตรตามที่คณะกรรมการคุรุสภาได้กำหนดไว้ในข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 และดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยที่คุรุสภาได้ทำการรับรองหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว และได้จัดการเรียนการสอนหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต-ศึกษาศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 5 ปี และหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต-ศึกษาศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี (หลักสูตร พ.ศ. 2562) ทั้งสองหลักสูตรในช่วงเวลาเดียวกัน

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 **ศึกษาระดับตัวบท (text)** ได้แก่ เอกสารหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต และศึกษาศาสตรบัณฑิต และตัวบทเอกสารทุกประเภทที่เกี่ยวข้อง อาทิ คู่มือการใช้หลักสูตร เอกสารกิจกรรมการพัฒนานักศึกษาคู เอกสารเผยแพร่ต่อสาธารณะ เอกสารภายในสถาบัน เอกสารการบริการชุมชน และการบริการวิชาการของสาขาวิชาและอาจารย์ ตลอดจนเอกสารนโยบายของประเทศไทยเกี่ยวกับการผลิตครูก่อนประจำการ

2.2 **ศึกษาระดับปฏิบัติการจริง (practices)** ได้แก่ ตัวบทภายใต้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีองค์ประกอบคือ อาจารย์ผู้สอนในคณะครุศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ในฐานะผู้นำเสนอปฏิบัติการจริง

3. ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยศึกษาผลกระทบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 - 2562 เนื่องจากช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้น รัฐบาลได้มีมติให้สถาบันฝึกหัดครูดำเนินการปรับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต และศึกษาศาสตรบัณฑิตจากหลักสูตร 5 ปี มาเป็น 4 ปี โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามจำนวน 1 ภาคการศึกษา ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562

4. ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยเลือกแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (purposeful sampling) ได้แก่ อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูทั้ง 7 แห่ง จำนวน 14 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ตามแนวกระบวนทัศน์การตีความ (interpretivism) ผู้วิจัยแบ่งวิธีการเก็บข้อมูลเป็นสองส่วน ส่วนแรก เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และส่วนที่สอง เป็นการเก็บข้อมูลในภาคสนาม และวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ด้วยทฤษฎีทางสังคมวิทยา ดังนี้

1. การใช้ข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเอกสารเพื่อทำความเข้าใจบริบทการผลิตรายวิชาในระดับปริญญาตรีของสถาบันฝึกหัดครู ดังรายละเอียดในขอบเขตด้านเนื้อหา

2. การเก็บข้อมูลในภาคสนาม ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้สอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคน และแต่ละสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ (Nonthapathamadol, 2007: 83-7) โดยก่อนทำการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยจะแนะนำตนเองเบื้องต้น ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับที่มา และจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยและประเด็นคำถาม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจดและบันทึกเสียงระหว่างการสนทนา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยเลือกแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (purposeful sampling) เป็นการเลือกแบบไม่มีโครงสร้าง ขั้นตอน และวิธีดำเนินการที่ซับซ้อน แต่จะ

เป็นการเลือกใครก็ตามที่สามารถจะให้ข้อมูลในระดับลึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ทั้งในแง่ที่จะสนับสนุน ท้าทายแนวคิด และข้อสรุปจากการศึกษา (Potisita, 2016) ได้แก่ อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู จำนวน 14 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดเป็นผู้ปฏิบัติงานในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนสังกัดกลุ่มวิชาพื้นฐานการศึกษา หลักสูตรและการสอน และการบริหารการศึกษาในคณะครุศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการในการศึกษารวบรวมข้อมูล 2 วิธีการหลัก คือ การศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ สำหรับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ในภาคสนาม ผู้วิจัยได้จดบันทึกไว้เพื่อใช้ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นไปของปรากฏการณ์จริงให้มากที่สุด

ส่วนการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ประมวลผลข้อมูล ควบคู่กันไปกับการศึกษาข้อมูล โดยการฟังข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงซ้ำหลังจากการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง และเขียนรายละเอียดของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และจัดกลุ่มข้อมูลออกมาทันทีที่ศึกษาข้อมูลเสร็จ เพื่อเป็นแนวทางที่จะใช้ในการปรับปรุงการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักคนต่อไป เมื่อเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย จึงหยุดการศึกษาค้นคว้า นำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่แล้วแปลความหมายและให้คำอธิบายกับข้อมูล หลังจากนั้นจึงดำเนินการเชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับแนวคิดทฤษฎี โดยอาศัยการตีความ (interpretation) แล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ด้วยทฤษฎีทางสังคมวิทยาต่อไป

ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลกระทบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู ผู้วิจัยจะใช้ชื่อสมมติแทนชื่อคณะครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และมหาวิทยาลัยที่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ระดับตัวบท (text) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาประเด็น และสาระสำคัญที่ประกอบเป็นตัวบทกรอบมาตรฐาน

คุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ซึ่งสะท้อนถึงระบบความรู้ วิธีคิด และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทดังกล่าวกับเอกสารหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและศึกษาศาสตรบัณฑิต และตัวบทเอกสารทุกประเภทที่เกี่ยวข้อง อาทิ คู่มือการใช้หลักสูตร เอกสารกิจกรรมการพัฒนานักศึกษาคู เอกสารเผยแพร่ต่อสาธารณะ เอกสารภายในสถาบัน เอกสารการบริการชุมชนและการบริการวิชาการของสาขาวิชาและอาจารย์ ตลอดจนจนเอกสารนโยบายของรัฐไทยเกี่ยวกับการผลิตครูก่อนประจำการที่มีผลกระทบต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษา ดังนี้

1.1 ด้านตัวบทหลักสูตรระดับกระบวนวิชา จากการศึกษารายละเอียดของหลักสูตร (program specification) หรือ มคอ. 2 ระดับปริญญาตรีหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและศึกษาศาสตรบัณฑิต พบว่า

1) มหาวิทยาลัยกฤษณา ประกอบด้วยรายวิชาตามหลักสูตรฯ 5 ปี ได้แก่ 1) จิตสำนึกและจรรยาบรรณวิชาชีพครู และ 2) กระบวนทัศน์ทางการศึกษา และหลักสูตรฯ 4 ปี ได้แก่ 1) คุณธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2) พันธกิจสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน และ 3) ปรัชญาการศึกษาและพัฒนาการวิชาชีพครู

2) มหาวิทยาลัยจัมปี ประกอบด้วยรายวิชาตามหลักสูตรฯ 5 ปี ได้แก่ 1) ปรัชญาและทฤษฎีทางการศึกษา และ 2) ความเป็นครูและจรรยาบรรณวิชาชีพครูและหลักสูตรฯ 4 ปี ได้แก่ 1) แบบอย่างความเป็นครูในห้องเรียนยุคใหม่ 2) โลกาวัดกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองชั้นเลิศ และ 3) พหุวัฒนธรรมศึกษากับการจัดการศึกษามูลฐานชุมชน

3) มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประกอบด้วยรายวิชาตามหลักสูตรฯ 5 ปี ได้แก่ 1) ปรัชญาการศึกษา และ 2) ความเป็นครู และคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณและหลักสูตรฯ 4 ปี ได้แก่ 1) ความเป็นครู และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

4) มหาวิทยาลัยกาหลง ประกอบด้วยรายวิชาตามหลักสูตรฯ 5 ปี ได้แก่ 1) ความเป็นครู 2) ปรัชญาการศึกษาและการบริหารการศึกษา และ 3) คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณสำหรับครูและหลักสูตรฯ 4 ปี ได้แก่ 1) ความเป็นครู และ 2) หลักการและปรัชญาการศึกษา

5) มหาวิทยาลัยสารภี ประกอบด้วยรายวิชาตามหลักสูตรฯ 5 ปี ได้แก่ 1) พื้นฐานทางการศึกษา 2) ความเป็นครูวิชาชีพในสังคมไทย และ 3) คุณธรรม จริยธรรม และ

จรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักสูตรฯ 4 ปี ได้แก่คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครู

6) มหาวิทยาลัยจำปา ประกอบด้วยรายวิชาตามหลักสูตรฯ 5 ปี ได้แก่ 1) ปรัชญาและทฤษฎีทางการศึกษา 2) การพัฒนาวิชาชีพครู และ 3) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู และหลักสูตรฯ 4 ปี ได้แก่ 1) การพัฒนาวิชาชีพครูและ 2) ชุมชนสัมพันธ์

7) มหาวิทยาลัยพวงชมพู ประกอบด้วยรายวิชาตามหลักสูตรฯ 5 ปี ได้แก่ 1) พื้นฐานการศึกษา และ 2) ความเป็นครู และหลักสูตรฯ 4 ปี ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และ 2) วิชาชีพและความเป็นครู

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ส่งผลให้รายวิชาพื้นฐานการศึกษาของสถาบันฝึกหัดครูทั้ง 7 แห่งมีลักษณะดังนี้ คือ

1. จำนวนรายวิชาพื้นฐานการศึกษาเพิ่มขึ้นหรือจำนวนคงเดิม แต่มีการบูรณาการระหว่างเนื้อหาสาระด้านปรัชญาการศึกษาและสังคมวิทยาการศึกษาเข้าด้วยกัน ปรากฏในสถาบันฝึกหัดครู 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยกฤษณา มหาวิทยาลัยจัมปี มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยพวงชมพู

2. จำนวนรายวิชาพื้นฐานการศึกษาลดลง แต่มีการบูรณาการระหว่างเนื้อหาสาระด้านปรัชญาการศึกษาและสังคมวิทยาการศึกษาเข้าด้วยกันปรากฏในสถาบันฝึกหัดครู 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยกาหลง และมหาวิทยาลัยจัมปี

3. จำนวนรายวิชาพื้นฐานการศึกษาลดลง และไม่พบการบูรณาการระหว่างเนื้อหาสาระด้านปรัชญาการศึกษาและสังคมวิทยาการศึกษาเข้าด้วยกันปรากฏในสถาบันฝึกหัดครู 1 แห่งได้แก่ มหาวิทยาลัยสารภี

1.2 ด้านตัวบทเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครูและศาสตร์พื้นฐานการศึกษา จากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในสถาบันฝึกหัดครูทั้ง 7 แห่ง พบประเด็นหลัก (common themes) ที่มีร่วมกันดังนี้

ครูในฐานะวิชาชีพชั้นสูงครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง (professional) ที่จำเป็นต้อง 1) มีมาตรฐานความรู้ความสามารถสูง เป็นมาตรฐานความรู้ความสามารถระดับประเทศหรือระดับนานาชาติ ทั้งความรู้เกี่ยวกับนักเรียน หลักสูตรและวิชาที่จะสอน เกี่ยวกับวิธีการที่จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ 2) รู้ว่าจะใช้ความรู้ใดกับสถานการณ์ใดและ

กับนักเรียนคนใด 3) รับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อผลลัพธ์ที่เกิดจากการตัดสินใจ การปฏิบัติ และสามารถจัดการ แก้ปัญหา ประสานกับบุคคลอื่นเพื่อให้งานสำเร็จ 4) ทักษะริเริ่ม สร้างสรรค์ ใช้สื่อและอุปกรณ์สมัยใหม่ในการทำงาน 5) มีจรรยาบรรณวิชาชีพ ยึดประโยชน์ของผู้รับบริการเป็นที่ตั้ง และ 6) ได้รับค่าตอบแทนตามระดับความสามารถ และความเชี่ยวชาญบนฐานความเป็นวิชาชีพชั้นสูง

กระบวนการสร้างครู หรือกระบวนการผลิตนักศึกษาครู เริ่มต้นจาก

1. การกำหนดภารกิจและหน้าที่ของคณาจารย์ให้ชัดเจน ให้ครูของครูสอนตรงตามวิชาที่เรียนในระดับปริญญาตรี โท และเอก และสร้างภาวะผู้นำขึ้นในคณะครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์

2. การจัดหาและพัฒนาสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์

3. การสร้างแรงจูงใจและให้คณาจารย์ทุ่มเทในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นการให้นักศึกษาครูเป็นผู้ปฏิบัติ (active learning) ให้นักศึกษาครูเกิดความสนใจใฝ่รู้ (inquiry skills) ในวิชาที่เรียนทั้งวิชาชีพครู วิชาเอก รวมถึงการบูรณาการวิชาชีพครูและวิชาเอก วิชาพื้นฐาน และวิชาที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียน ให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้วิชาต่าง ๆ ทั้งในมหาวิทยาลัยและห้องเรียนของโรงเรียน สถานประกอบการ ห้องปฏิบัติการสื่อ ศูนย์ภาษา ฯลฯ เพื่อนำประเด็นที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ไปใช้ในการกำหนดประเด็นปัญหาและสร้างโครงการบนฐานปรากฏการณ์สังคมเชิงพื้นที่และชุมชน หรือทำการวิจัยและพัฒนาบนฐานประเด็นที่เกิดขึ้นจริง โดยอาศัยเทคนิคต่าง ๆ ในศาสตร์การสอนเข้ามาช่วย ทั้งการเรียนการสอนแบบสอนน้อยแต่เรียนรู้ได้มาก (teach less, learn more) เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) การบูรณาการ การให้คำแนะนำและการเป็นพี่เลี้ยง (coaching and mentoring) การเรียนรู้ผ่านชุมชนนักปฏิบัติ (community of practice) โดยให้มีชั่วโมงสำหรับนักศึกษาครูได้สะท้อนและสรุปความรู้ความเข้าใจที่เป็นของตนเอง (reflection) เป็นต้น

4. การสร้างความร่วมมือระหว่างคณะครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ กับสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานทางการศึกษา เพื่อให้เป็นหน่วยงานร่วมกันผลิตและพัฒนาครู

5. การใช้เวลาในการบ่มเพาะและพัฒนา นักศึกษาครูอย่างเหมาะสมเพียงพอแก่การทำให้ นักศึกษาครูกลายเป็นผู้ประกอบการวิชาชีพชั้นสูงอย่างมั่นคง

6. การพัฒนาอาจารย์โดยอาศัยการสร้างชุมชนการ

เรียนรู้เชิงวิชาชีพ (professional learning community) การไตร่ตรองสะท้อนคิด และสร้างประสบการณ์การสอนในสถานศึกษาให้แก่คณาจารย์ ติดตามและประเมินผลการสอนของคณาจารย์และการเรียนรู้ของนักศึกษาครู และการให้ผลสะท้อนกลับแก่นักศึกษาครูเป็นระยะ

7. การจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูในระหว่างภาคและปิดภาคเรียน

8. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้วยระบบหอพักและกิจกรรมหอพัก

9. ดำเนินกระบวนการผลิตอย่างเป็นระบบ ผ่านการวางแผน นำไปปฏิบัติ ประเมินผลการปฏิบัติ และนำผลประเมินมาใช้ในการวางแผนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาทั้งในระดับตัวบทหลักสูตรระดับกระบวนการ วิชา และตัวบทเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครู และศาสตร์พื้นฐานการศึกษา สรุปได้ว่ารายวิชาพื้นฐาน การศึกษายังคงปรากฏอยู่ในหลักสูตรการผลิตครูของสถาบันฝึกหัดครู เป็นลักษณะของการบูรณาการเนื้อหาสาระด้านปรัชญาการศึกษาและสังคมวิทยาการศึกษาเข้าด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา และมานุษยวิทยาการศึกษา ไม่พบการบูรณาการที่ชัดเจนในระดับตัวบทหลักสูตร นอกจากนั้นในทฤษฎีและแนวคิดสำคัญในศาสตร์พื้นฐานการศึกษามีได้ปรากฏชัดเจนในตัวบทเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่กลับปรากฏในโมโนทัศน์และแนวคิดสำคัญว่าด้วยวิชาชีพครู ความเป็นครู วิธีการแสวงหาความรู้ ปรากฏการณ์และประเด็นสังคมเชิงพื้นที่และชุมชน การสร้างแนวร่วมในวิชาชีพครู และกระบวนการไตร่ตรองสะท้อนคิด สิ่งเหล่านี้คือขอบข่ายของวิชาพื้นฐานการศึกษาซึ่งเป็นฐานสำคัญในการสร้างความเป็นครูที่มีความเป็นนักวิชาการ

2. ระดับปฏิบัติการจริง (practices) ผู้วิจัยศึกษาปฏิบัติการสร้างตัวบทภายใต้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์ - ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีองค์ประกอบคือ อาจารย์ผู้สอนในคณะครุศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ ในฐานะผู้นำเสนอปฏิบัติการจริง พบว่า

2.1 ปฏิบัติการระดับหลักสูตร ถึงแม้ว่ากรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 จะมีผลต่อสถานะของศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษา แต่จากผลการวิจัย พบว่า ปฏิบัติการจริงที่เกิดขึ้นในระดับหลักสูตร และ

ระดับชีวิตประจำวันมีผลต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาชัดเจนกว่าระดับข้อบังคับหรือนโยบายที่รัฐกำหนด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ถ้าถามว่ากรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ป.ตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภา พ.ศ. 2562 มีผลต่อวิชาพื้นฐานการศึกษาหรือไม่ ตอบได้เลยว่าใช่ โดยเฉพาะในระดับหลักสูตร เพราะทั้งมาตรฐานคุณวุฒิ และข้อบังคับคุรุสภา ส่งผลให้จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาชีพครูลดลง แน่นอนว่าวิชาพื้นฐานการศึกษามากไม่ได้รับความสนใจจากคนในสายการศึกษาเท่าที่ควร พอมาถึงการปรับหลักสูตรครู 4 ปี รายวิชาอย่างปรัชญาการศึกษา หรือพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์การศึกษาก็เคยเป็นรายวิชา 3 หน่วยกิตในหลักสูตรครู 5 ปี อาจจะถูกตัดทิ้ง หรือถ้าตีหน่วย อาจจะถูกรวมเข้าไปในรายวิชาความเป็นครู หรือวิชาที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพครู”

(Lecturer in Faculty of Education, Krisana University.

Interview, August 24, 2019)

“ตอนออกแบบหลักสูตร เรามองว่า วิชาพื้นฐานการศึกษา มีความสำคัญที่จะสร้างครูให้มีความเป็นครู มีจิตวิญญาณ และมีความเป็นนักวิชาการไปพร้อม ๆ กัน มีการถกเถียงกันหลายครั้งว่าจะเอาวิชาปรัชญาการศึกษาออกไป หรือให้คงอยู่ ถ้ายังอยู่จะเป็นรายวิชา หรือบูรณาการ ข้อสรุปที่ได้จากการศึกษา มาตรฐานคุณวุฒิ และข้อบังคับคุรุสภา และจุดเน้นของคณะในการสร้างครูที่มีอัตลักษณ์ความเป็นไทย เป็นสากล และมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทำให้วิชาปรัชญาการศึกษายังมีความจำเป็นให้นักศึกษาคูได้เรียน แต่ปรับลดหน่วยกิตลง ปรับชื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐาน และมีการบูรณาการประเด็นการศึกษาในยุคร่วมสมัย และตอบโจทย์ยุค 4.0 ได้มากยิ่งขึ้น”

(Lecturer in Faculty of Education, Puang-Chompoo University. Interview, September 2, 2019)

“ในช่วงที่ทำหลักสูตรใหม่ หลักสูตร 4 ปี พวกเราอาจารย์ที่สอนกลุ่มวิชาพื้นฐานการศึกษา พยายามต่อรองกับทีมผู้บริหาร และฝ่ายวิชาการคณะว่า การเป็นครูที่มีความเป็นครูมีจิตวิญญาณ มีความตระหนักต่อปัญหาสังคมชุมชนและโลกร่วมสมัย จะต้องเรียนวิชาปรัชญาการศึกษา หรือวิชากลุ่มพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์การศึกษา การพูดคุยมีหลายครั้ง จนกว่าจะหาข้อสรุปได้เพราะบางสาขาวิชามองไม่เห็นว่วิชาพื้นฐานการศึกษาสำคัญอย่างไร”

(Lecturer in Faculty of Education, Champee University.

Interview, August 30, 2019)

“เราต่อรองจนสำเร็จ คณะให้คงรายวิชาไว้ แต่ปรับชื่อและเนื้อหาสาระให้ตรงกับกรอบมาตรฐานและเกณฑ์ของคุรุสภามากขึ้น สุดท้ายแล้วหลักสูตรที่ผ่านความเห็นชอบจากหน่วยงานทั้ง สกอ. คุรุสภา ไม่ได้มีปัญหาใด ๆ บทเรียนนี้สอนเราว่าการเมืองในระดับสถาบันมีผลกับวิชาพื้นฐานการศึกษาอย่างมากจริง ๆ”

(Lecturer in Faculty of Education, Kar-Long University.

Interview, September 15, 2019)

2.2 ปฏิบัติการระดับชีวิตประจำวัน ปฏิบัติการจริง
ในระดับชีวิตประจำวันของอาจารย์ผู้สอน คือ การนำหลักสูตรไปใช้จริงตั้งแต่ระดับการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ผู้สอนคือ ผู้กระทำการทางสังคม (social actors) สิ่งสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อสถานะความรู้ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน ตำแหน่งทางวิชาการ รวมถึงความสามารถในการออกแบบรายวิชาและกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการอุทิศตนให้แก่วงวิชาการ สิ่งเหล่านี้คือรากฐานสำคัญของคุณลักษณะครูอาจารย์ที่เป็นผู้กระทำการทางสังคมที่ส่งผลต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ถ้าดูตามเอกสารหลักสูตร มคอ. 2 ในหลักสูตร 4 ปี จะเห็นว่า มีรายวิชากลุ่มพื้นฐานการศึกษา อย่างปรัชญาการศึกษา และการศึกษาชุมชนถึง 2 รายวิชา ทีมพัฒนาหลักสูตรและฝ่ายบริหารมองว่าวิชานี้สำคัญสำหรับการสร้างครูที่มีคุณภาพ แต่ปัญหาใหญ่ของเราคือ เราไม่มีอาจารย์ที่เชี่ยวชาญ หรือสนใจพื้นฐานทางปรัชญาสังคมศาสตร์อย่างจริงจัง การสอนรายวิชานี้จะเป็นการจัดอาจารย์ไปสอนตามสภาพ พุดง่าย ๆ ก็คือให้อาจารย์สายหลักสูตรและการสอน สายบริหารการศึกษา ไปปรับผิชอบสอน ซึ่งน่าจะมีความสามารถสอนได้ เพราะเนื้อหาที่เรียนมาอาจจะเชื่อมโยงบูรณาการกันได้”

(Lecturer in Faculty of Education, Kar-Long University.

Interview, September 15, 2019)

“การสอนในวิชาปรัชญาการศึกษา หรือวิชาแนวอุดมการณ์ทางการศึกษา จริง ๆ แล้วเป็นกลุ่มวิชาที่มีประโยชน์ต่อนักศึกษาคูมาก แต่ข้อจำกัดคือ อาจารย์ที่สอนไม่สามารถนำอุดมการณ์จุดยืนของวิชาเหล่านี้เชื่อมโยงไปสู่ชีวิตการทำงานของครูในสภาพที่เป็นจริง”

(Lecturer in Faculty of Education, Champa University.

Interview, October 2, 2019)

“ตามหลักสูตรใหม่ ปี 2562 วิชาพื้นฐานการศึกษา สำหรับมหาวิทยาลัยของเรานั้น ได้รวมขอบข่ายวิชาพื้นฐานต่าง ๆ ของพื้นฐานการศึกษาไว้ด้วยกัน คือ พื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา ประวัติศาสตร์ และสังคมวิทยาเข้าไว้ด้วยกันในวิชาเดียว ซึ่งทำให้ขอบข่ายเนื้อหาของวิชาพื้นฐานการศึกษา ซึ่งเป็นวิชาบังคับกลุ่มวิชาชีพครูนั้น เป็นปัญหาแก่อาจารย์ผู้สอนมาก เพราะเนื้อหาวิชามีขอบข่ายกว้างมาก นักศึกษาไม่สามารถเข้าใจ หรือแยกแยะได้ว่าเนื้อหาที่มีฐานมาจากวิชาอะไร เพราะฉะนั้นความลึกซึ้ง

จึงไม่มีเนื้อหาในแต่ละบทแต่ละตอน อาจารย์ผู้สอนหลาย ๆ คน ก็ไม่ได้เชี่ยวชาญ แต่จำเป็นต้องสอน ทำให้ไม่สามารถแบ่งแยก ฐานความรู้ที่ชัดเจน เนื้อหาวิชาจึงซ้อนกันและสับสนไปหมด”

(Lecturer in Faculty of Education, Sarapee University.

Interview, October 17, 2019)

“พื้นฐานการศึกษาเป็นกลุ่มวิชาที่กว้างขวางมากเกินไป ทำให้ อาจารย์ผู้สอนไม่สามารถที่จะสอนให้ครบตามหลักสูตร หรือมี คุณภาพได้เท่าที่ควร บางครั้งอาจารย์ผู้สอนไม่ทราบจริง ๆ ว่า จะ ต้องสอนโดยละเอียดมากน้อยเพียงใด และที่สำคัญที่สุดคือ เนื้อหา ก่อนข้างเป็นนามธรรม จำต้องได้ยาก ทำให้อาจารย์ที่มีความรู้ ความเข้าใจไม่ลึกซึ้งพอ ไม่สามารถหาวิธีสอนที่เหมาะสมกับ เนื้อหา การสอนที่ดีมีคุณภาพ อาจารย์ต้องเข้าใจเนื้อหาเชิงลึกมาก พอก่อนที่จะสอน”

(Lecturer in Faculty of Education, Son-Klin University.

Interview, November 19, 2019)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปได้โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ระดับตัวบทหลักสูตร นโยบายและข้อบังคับของ รัฐไทยที่ปรากฏผ่านกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วย มาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ได้ส่งผลกระทบต่อสถานะของ ศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู ซึ่งปรากฏ ดังรายงานผลการวิจัย โดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า องค์ความรู้ด้านครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ที่แท้จริง คือ องค์ความรู้เชิงเทคนิค (technical knowledge) ว่าด้วยเทคนิค วิธีการสอน และการจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่ง องค์ความรู้ดังกล่าวจะมีคุณภาพได้ ต้องตั้งอยู่บนฐานของ วิชาพื้นฐานการศึกษา มิใช่ศึกษาวิเคราะห์หิวใจแต่เพียง เทคนิควิธีการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน โดยขาด ความรอบรู้ในเชิงลึก และรู้รอบในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนั้นการตระหนักถึงความสำคัญของการประยุกต์วิชา พื้นฐานการศึกษากับการจัดการศึกษา และเอาใจใส่ปฏิบัติ การกิจอย่างจริงจัง ตลอดจนความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัยสร้างองค์ความรู้วิชาชีพครูตามแนวทางดังกล่าวนี้เป็น สิ่งสำคัญยิ่งที่ต้องเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม จากสภาพการณ์ของ ศาสตร์ครุศึกษาในปัจจุบัน การให้ความสำคัญแก่วิชาพื้นฐาน การศึกษาแทนที่จะเพิ่มขึ้นกลับลดลงอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ สถาบันฝึกหัดครูส่วนใหญ่ได้ลดจำนวนรายวิชาและหน่วยกิต ในกลุ่มวิชาพื้นฐานการศึกษาลง โดย Sajjawatit (2003: 76-77)

ได้เสนอมุมมองไว้ว่า สถาบันฝึกหัดครูได้ลดรายวิชาและ ชั่วโมงสอนวิชากลุ่มนี้ลง อาจารย์ นักศึกษาคู และครูประจำการ ก็ให้ความสนใจน้อยมากต่อวิชากลุ่มดังกล่าวนี้ ซึ่งบ่งชี้ว่า บุคลากรในวงการศึกษามองวิชาเชิงทฤษฎี ไม่สนใจ เนื้อหาที่ต้องคิดวิเคราะห์ในเชิงวิพากษ์ และที่สำคัญคือ มองไม่เห็นว่าการศึกษาค้นคว้าและการจัดการการศึกษา ต้องพึ่งพิงองค์ความรู้วิชากลุ่มพื้นฐานการศึกษามากเพียงใด ในฐานะที่กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรมของมนุษย์

2. ระดับปฏิบัติการจริง ถึงแม้ว่า กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และ ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 จะมีผล ต่อสถานะของศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษา แต่จากผลการวิจัย ที่พบว่า ปฏิบัติการจริงที่เกิดขึ้นในระดับหลักสูตรและระดับ ชีวิตประจำวันมีผลต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาชัดเจน กว่าระดับข้อบังคับหรือนโยบายที่รัฐกำหนด กล่าวคือเมื่อ อาจารย์ - นักวิชาการคือ ผู้กระทำการทางสังคม ดังนั้นหาก ศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษามีอาจารย์ - นักวิชาการ ที่อุทิศตนและมีความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ด้าน พื้นฐานการศึกษา โดยการศึกษาและประยุกต์เนื้อหาของ ศาสตร์พื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นสังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ และปรัชญา รวมถึงสหวิทยาการด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เข้ากับครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ หรือโดยการใช้วิธีวิทยา (methodology) ของศาสตร์พื้นฐาน เหล่านี้มาประยุกต์เพื่อศึกษาวิเคราะห์หิวใจประเด็น และ ปรากฏการณ์ทางการศึกษา สิ่งนี้จะช่วยทำให้ทั้ง องค์ความรู้ในศาสตร์พื้นฐานการศึกษาและการครุศึกษา มีความแข็งแกร่งขึ้นได้มาก

การสร้างองค์ความรู้ด้านครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ ที่สำคัญคือ ความรู้เรื่องหลักสูตร การเรียนการสอน และการ จัดการศึกษานำฐานข้อมูลความรู้ชุดต่าง ๆ และทฤษฎี ในกลุ่มวิชาพื้นฐานการศึกษา และในแง่มุมมองเทคนิควิทยา ในการบริหารจัดการโดยตรง องค์ความรู้เหล่านี้คือองค์ความรู้ ด้านครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์อย่างแท้จริง ซึ่งจะกระทำได้ โดยการศึกษาค้นคว้า วิจัย และสร้างวิธีวิทยาขึ้นมาบนฐาน การประยุกต์ความรู้ด้านพื้นฐานการศึกษาเข้ามาด้วย จากนั้น จึงนำเอาองค์ความรู้เชิงจัดการนี้ไปทดลองปฏิบัติ ในสถานการณ์จริง เพื่อตรวจสอบและปรับแก้องค์ความรู้ ดังกล่าวให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการปฏิรูปการฝึกหัดครูในเชิงนโยบายและข้อบังคับต่าง ๆ ที่รัฐกำหนดยังคงดำรงอยู่ต่อไป เนื่องจากศาสตร์การฝึกหัดครูเป็นพื้นที่กั้นชนหรือตัวกลางระหว่างปฏิบัติการเชิงอำนาจผ่านนโยบายการศึกษาของรัฐกับสมาชิกในวงการวิชาชีพครู อย่างไรก็ตามนโยบายการศึกษาเป็นเพียงชุดรูปแบบของเทคโนโลยีการบริหารจัดการและแนวปฏิบัติที่สามารถเจรจาต่อรอง ช่วงชิงการนำ และปะทะประสานในภาคปฏิบัติการจริงภายใต้บริบทที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ ดังปรากฏในผลการวิจัยที่แสดงถึงปฏิบัติการจริงในระดับหลักสูตรและระดับชีวิตประจำวันของอาจารย์ - นักวิชาการในฐานะผู้ปฏิบัติการทางสังคม

ดังนั้น แทนที่จะสรุปว่า กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ในฐานะที่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ต้องการสร้างข้อเสนอใหม่ว่า รูปแบบ-แนวปฏิบัติของนโยบายการศึกษาที่เหมาะสมมักจะเกิดขึ้นในบริบทการปฏิบัติจริง (policy as practice) (Sutton, & Levinson, 2001: 36) โดยเน้นความสำคัญของ “ผู้กระทำการ” (agency) ที่มีอุดมการณ์ ความคิด โลกทัศน์ ตลอดจนจุดยืนทางสังคมการเมืองที่ประกอบสร้างปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ปฏิบัติการจริงเหล่านี้ ประกอบด้วยผู้แสดงที่เกี่ยวข้องและผ่านการเจรจาต่อรองหลายระดับ

ในการวิจัยครั้งนี้ อาจารย์ - นักวิชาการ มีกระบวนการต่อรอง ขัดขืน ต่อต้าน หรือปะทะประสานเพื่อสอดคล้องกับความท้าทายที่รัฐกำหนด นโยบายการศึกษาจึงดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นภาคปฏิบัติการจริงของอำนาจ (education policy as a practice of power) ซึ่งเป็นอำนาจของกลุ่มปัญญาชนผู้นำทางการศึกษาในระดับปฏิบัติการ กลุ่มคนเหล่านี้ต่างหากที่มีอำนาจอย่างชัดเจนในการแปลงนโยบายการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ (Levinson, Sutton, & Winstead, 2009: 779-780) สถานะความรู้ของศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษา ในสถาบันฝึกหัดครูของไทยจึงขึ้นอยู่กับอาจารย์ - นักวิชาการในฐานะผู้กระทำการทางสังคม (social actors) ที่สำคัญที่สุดในสถาบันฝึกหัดครูนั่นเอง

ปรากฏการณ์ดังกล่าวเมื่อพิจารณาจากแนวการวิเคราะห์ของกรัสมชี (gramscian perspective) ได้ส่งผลให้นักการศึกษาที่ยึดทฤษฎีการศึกษาเชิงวิพากษ์ (critical theory in education) เป็นกรอบในการทำความเข้าใจโน้ตชนัการ

ครองอำนาจนำ (hegemony) และสถานะเดิม (status quo) ซึ่งอธิบายถึงกระบวนการที่อำนาจนำ ดังปรากฏในตัวบทเชิงนโยบายทางการศึกษาที่รัฐกำหนดได้สร้างความโน้มเอียงให้กับจิตสำนึกเชิงปฏิบัติและประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของอาจารย์ - นักวิชาการมากกว่าการเป็นตัวบงการโดยตรง โดยนัยนี้แสดงให้เห็นว่า อำนาจเชิงวัฒนธรรมที่เหนือกว่าไม่เคยกดทับและครอบงำได้อย่างสมบูรณ์ แต่เป็นกระบวนการที่เต็มไปด้วยการทำทลายและการสั่นคลอน สำหรับนักการศึกษาเชิงวิพากษ์แล้ว ทัศนะเช่นนี้ช่วยกระตุ้นเตือนไม่ให้ติดกับดักการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการศึกษา รวมถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องในลักษณะของการแบ่งขั้วระหว่างเศรษฐกิจและวัฒนธรรม วัตถุวิสัยและอัตวิสัย สังคมและปัจเจกบุคคล โครงสร้างและผู้กระทำการ อันเป็นกับดักที่จำกัดการอธิบายปัญหาทางการศึกษาที่มีความสลับซับซ้อนและสัมพันธ์กับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และประวัติศาสตร์ของสังคมนั้น ๆ (Giroux, & Simon, 1984: 229; Kincheloe, & McLaren, 2002: 55-56)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ที่มีต่อศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู จะเป็นแนวทางต่อยอดในการศึกษาสถานะทางความรู้ของศาสตร์ด้านพื้นฐานการศึกษาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรและส่งผลกระทบต่อวงการศึกษาในภาพรวมอย่างไร ภายใต้นโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นสมรรถนะเป็นฐาน (competency-based education) ของรัฐบาลไทยในปัจจุบัน

References

- Calderhead, J. (1989). Reflective Teaching and Teacher Education. *Teaching and Teacher Education*, 5(1): 43-51.
- Faculty of Education, Chulalongkorn University. (2005). *Handbook for the 1st year undergraduate students 2005 A.D.* (คู่มือนิสิตใหม่ระดับปริญญาบัณฑิต ปีการศึกษา 2548). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Freire, P. (1985). *The Politics of Education - Culture, Power and Liberation*. Westport: Bergin & Garvey.

- Giroux, H. A., & Simon, R. (1984). Curriculum Study and Cultural Politics. *Journal of Education*, 166(3): 226-238.
- Kincheloe, J. L., & McLaren, P. (2002). **Rethinking Critical Theory and Qualitative Research. Ethnography and Schools: Qualitative Approaches to the Study of Education**. Maryland: Rowman & Littlefield.
- Levinson, B., Sutton, M., & Winstead, T. (2009). Education Policy as a Practice of Power: Theoretical Tools, Ethnographic Methods, Democratic Options. *Educational Policy*, 23(6): 767-795.
- Nonthapathamadol, Kitiphat. (2007). **Qualitative Research in the Social Welfare: Concepts and Research Methods** (การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีวิจัย). Bangkok: Thammasat University Press.
- Pongwat, Annop. (1996). **From the Human Development Plan to the Teacher Development Plan** (จากแผนพัฒนาคนสู่แผนพัฒนาครู). Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Potisita, Chai. (2016). **Art and Science of Qualitative Research** (ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ). Bangkok: Amarin Printing.
- Rukspollmuang, Chanita. (1991). **Foundations of Education: Principles and Social Concepts** (พื้นฐานการศึกษา: หลักการและแนวคิดทางสังคม). Bangkok: Winyuchon.
- Sajjawatit, Akarapong. (2003). **The Logics of the Profession** (ตรรกแห่งวิชาชีพ). Bangkok: Khaofang.
- Sapienchai, Poj. (1979). **Social Sciences and Education** (สังคมศาสตร์กับการศึกษา). Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Siribanpitak, Pruet, et al. (2018). **Development of the Mechanism Driving the Production and Development System of High Competence Teachers for Thailand 4.0** (การพัฒนากลไกขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครูสมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4.0). Bangkok: Prinkwhan Graphics.
- Srisa-an, Wichit, et al. (1980). **Teaching Document Material 20101 Foundations of Education** (เอกสารประกอบการสอนวิชา 20101 พื้นฐานการศึกษา). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Sutton, M., & Levinson, B. (Eds.). (2001). **Policy as Practice: Toward a Comparative Sociocultural Analysis of Educational Policy**. Westport, Connecticut: Ablex Press.
- Thongthaw, Sumlee. (1998). **The Development of Instructional Process using Reading Portfolio to improve Elementary School Students' Reading Maturity and to Enhance Professional Development of Graduate Students, the Department of Elementary Education, Chulalongkorn University** (การพัฒนาระบบการสอนอ่านโดยใช้พอร์ตโฟลิโอการสอนอ่าน เพื่อพัฒนาวุฒิภาวะทางการอ่านของนักเรียนประถมศึกษา และส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาชีพครูของนิสิตปริญญาโท สาขาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). Bangkok: Chulalongkorn University Press.